

Milija Čpajak

Preobražaj

Odnos Milije Čpajaka prema Prirodi u njegovim radovima vidljiv je bio od samog početka - osinjaci između futurističkog zamišljanja i prirodne forme, šeme i oblici na ivici organskog i artificijelnog. Priroda je inspiracija, početak i ishodište. Na izložbi pred nama umetnik odlazi i korak dalje. Odnos i razmišljanja o prirodi utkana su u sam pristup strukturi dela, načinu oblikovanja materijala i sintetičkom pristupu stvaranju dela.

Rast i razvoj su teme koje se javljaju kao direktno izvedene iz prirodnih procesa. Betonski blokovi, oblikovani kao antičke ruševine dobijaju svoje mladice na vrhu. Ovi izdanci izazivaju čuđenje, iako je oko naviklo da iz nečeg većeg i starijeg proizilazi mlado i tanano, to očekujemo samo kada su organski materijali u pitanju. Kombinacija statičnog i čvrstog betona "ruševine", sa njim nespojivog koncepta izrastanja tera na promišljanje o odnosu prema prošlosti. Čpajak izvrtće pogled na prošlost kao statičnu, lepu ruševinu u pogled na prošlost kao materijal i podlogu za budućnost i rast. Koristi je kao početnu tačku promene - koja je druga velika tema koju obrađuje izložba.

Promena je imanentno svojstvo Prirode i univerzuma i kao takva ona je neophodna svom živom svetu na putu njegovog razvoja i transformacije. Ako nešto simboliše preobražaj plasično na ovoj izložbi je to je zmijska košuljica koja se koristi u radovima. Sada je na videlu obrnuti postupak - od nečega trošnog i prolaznog pravi se spomenik promeni. Večnost trenutka promene postaje simbolički marker njene stalnosti i nužnosti. Trenutak transformacije je mističan, u njemu se spoznaje vitalna funkcija promene za život. Ona je život sam, proces promene je njegov preduslov i jedini način na koji sve postoji. Niče kaže - zmijska koja ne odbaci svoju košuljicu umire. Tako je i sa čovekom i svetom koji ne menjaju sebe - u osnovi preživljavanja je adaptacija.

Takav pristup prirodi stvari i univerzumu nalik je predsokratovskoj filozofiji, a posebno Heraklitovim mislima o jedinstvu suptotnosti i konstanti promene. Veliki krug predstavlja stano kretanje i implicira dinamiku kosmosa, iako je kao "predstava" tog procesa, kao umetnički predmet po formi i materijalu - statičan. Betonski stubovi iz kojih "rastu stubići" ukazuju na neophodnost u promeni svojstva u svoj opozit kako bi se nešto razvilo. Nešto čvrsto i statično mora da postane fragilno i dinamično da bi evolviralo. Marko Aurelije je rekao da je gubitak ništa do promene same, a promena je zadovoljstvo prirode.

U identifikovanju stvaralačkog u prirodnom procesu i kosmičkom poretku sa artificijelnim stvaralačkim činom koji dolazi od čoveka, postoji potreba umetnika da iz prirode uči i da se približi razumevanju i oponašanju njenog razvoja. U svojoj knjizi o životu biljaka, Emanuele Kočija navodi da nema granice između materijalnog i nematerijalnog, između istorije i fizike - na mikroskopskom nivou, priroda je ta koja dozvoljava svetu da postoji, a sa druge strane, sve što povezuje jednu stvar sa svetom je deo prirode. I upravo u toj vrsti monizma vidimo lepotu radova Milije Čpajaka - oni u vremenu ekstremne partikularizacije i individuacije, podsećaju na ideje o nužnoj koegzistenciji suprotnosti, na večnost i neophodnost promene i pokreta, svedočeći o potrebi ljudi da povežu ponovo sebe i umetnost sa prirodom.